

Báo chí tư nhân có bảo đảm quyền tự do ngôn luận? (Kì 2)

01:55 07/07/2016

Tác giả: Thái Sơn

Về báo chí tư nhân và sự lũng đoạn của các ông chủ truyền thông, năm 2013 EurActiv (cổng thông tin trên in-tơ-nét với ba thứ tiếng Anh, Pháp, Đức; thành lập năm 1999, chủ yếu bàn luận các vấn đề liên quan Liên hiệp châu Âu) đăng bài Tự do báo chí và sự tích tụ phương tiện truyền thông ở châu Âu (Pressefreiheit und Medienkonzentration in Europa).

Kỳ 2:

Bài viết cho biết tại một số quốc gia châu Âu, như ở Pháp, Tập đoàn Lagadère đã duy trì một nhóm truyền thông quan trọng; nhóm này đứng vị trí thứ 15 trong bảng xếp hạng quốc tế của các phương tiện truyền thông. Trên thị trường báo và tạp chí ở Pháp, Lagadère nắm vị trí chủ chốt với tờ Match và Elle. Ngay cả trong việc tiếp thị các chương trình thể thao, Lagadère cũng hoạt động rất tích cực. Dư luận cho rằng việc kinh doanh hỗn hợp các lĩnh vực này chắc chắn không thể phù hợp với tinh thần độc lập của báo chí. Nhưng người ảnh hưởng nhiều hơn trên thị trường truyền thông ở Pháp lại là S.Dassault (S.Đát-xôn). Ông là một trong năm người giàu nhất nước Pháp và về chức danh công việc được gọi là “doanh nhân”, “nhà buôn vũ khí”, “chính trị gia”. Chính xác hơn, phải gọi là “ông trùm truyền thông”, vì ông có thể định đoạt số phận của hơn 70 tờ báo, trong đó có tờ rất lâu đời Le Figaro, nhiều tờ báo ở các tỉnh và tờ Le Soir ở Bỉ. S.Dassault nắm giữ bốn phần năm số cổ phần của nhà xuất bản Socpress ở Pa-ri.

S.Dassault cũng là một trong những nhà cung cấp tài chính chủ yếu cho tổ chức “Phóng viên không biên giới”. Vì vậy, người ta có quyền đặt câu hỏi: Liệu việc Cộng hòa Pháp ở vị trí thứ 37 trong bảng xếp hạng tự do báo chí toàn cầu có hoàn toàn phù hợp với thực tế hay không? Năm 2004, với tư cách thành viên của đảng bảo thủ cầm quyền UMP, Dassault đã có một ghế tại Thượng viện. Về việc này, Tòa án Hiến pháp ở Pháp phán quyết cho rằng có thể chấp nhận được. Và tác giả bài báo viết, mức độ tích tụ quyền lực về chính trị và phương tiện truyền thông như vậy không chỉ thể hiện sự hấp dẫn, mà còn chỉ ra những khả năng cực kỳ nguy hiểm.

Ở I-ta-li-a, thực trạng vấn đề tự do báo chí còn tồi tệ hơn, và bị đánh giá là rất suy giảm, công

chúng đã quá quen thuộc với thực tế: Trong một bản tin thời sự thì chính phủ của ông S.Berlusconi (S.Bê-lu-scô-ni) luôn là nơi có tiếng nói cuối cùng. Tiến trình gọi là “S.Berlusconi hóa” toàn bộ cảnh quan phương tiện truyền thông I-ta-li-a là một thí dụ thâm hại của châu Âu. Hiện nay ở CHLB Đức có 10 tập đoàn truyền thông lớn, dẫn đầu là công ty cổ phần Bertelsmann với 50 công ty con đặt rải rác trên toàn thế giới, và công ty cổ phần Axel Springer là nhà xuất bản báo lớn nhất nước này. Trong số 10 tập đoàn thì chỉ có hai tập đoàn công cộng là đài truyền hình công cộng số một ARD, đài truyền hình công cộng số hai ZDF. Như vậy thị trường truyền thông ở CHLB Đức phần lớn được kiểm soát bởi các nhà tư bản kéch xù. Trong các năm qua, cuộc khủng hoảng niềm tin vào truyền thông ở Đức vẫn tiếp diễn. Mới đây, ngày 2/5/2016, Viện TNS emnid - một viện thăm dò dư luận có uy tín, công bố kết quả khảo cứu về độ tin cậy của truyền thông Đức theo đơn đặt hàng của Đài phát thanh và truyền hình Bavaria - đài truyền hình công cộng.

Dựa trên kết quả này, các tạp chí danh giá, các tờ báo lớn ở CHLB Đức cũng như Đài phát thanh và truyền hình Đức đã cho đăng một loạt bài viết. Thí dụ, cùng một ngày tờ Thế giới (Die Welt) đăng bài Đa số người Đức cho rằng truyền thông bị điều khiển (Mehrheit der Deutschen halt Medien fur gelenkt), tờ Thời gian trực tuyến (Zeit Online) đăng bài Khảo cứu - Người Đức cho rằng phương tiện truyền thông thông tin bị điều khiển (Studie- Deutsche halten Nachrichtenmedien fur gelenkt), trong đó có đoạn viết: Theo nghiên cứu, đa số người dân CHLB Đức cho rằng phương tiện truyền thông thông tin bị điều khiển, đưa tin theo một chiều, không theo hướng để giải quyết vấn đề. Sáu trong số mười người được hỏi tin chắc rằng, truyền thông bị điều khiển khi quyết định đưa tin gì và cách đưa tin như thế nào. Được xem là kẻ giật dây từ hậu trường là chính phủ, các đảng phái và các nhà doanh nghiệp thông qua những nhóm vận động hành lang...

Tháng 3/2016, nhà báo, Tiến sĩ U.Krueger (U.Khruy-kờ), nhà khoa học làm việc tại Học viện báo chí thuộc Đại học tổng hợp Leipzig (CHLB Đức) đã xuất bản cuốn sách Dòng chính thống - Tại sao chúng ta không còn tin tưởng vào phương tiện truyền thông (Mainstream Warum wir den Medien nicht mehr trauen). Cuốn sách thu hút sự chú ý không chỉ của các nhà báo, mà cả những người hoạt động trong lĩnh vực truyền thông; hàng loạt tờ báo lớn, tạp chí nổi tiếng, và các đài truyền thanh, truyền hình đã giới thiệu. Về nội dung, có thể xem cuốn sách là phần tiếp theo của cuốn Sức mạnh của ý kiến - ảnh hưởng của giới tinh hoa đến truyền thông định hướng và các nhà báo dẫn đầu - Một phân tích phê phán mạng lưới xuất bản năm 2013. U.Krueger đưa ra nhiều dẫn chứng cụ thể để giải thích nguyên nhân của cuộc khủng hoảng niềm tin vào truyền thông phương Tây đã và đang xảy ra. Có lẽ vì cuộc khủng hoảng ở Ukraine được rất nhiều người ở phương Tây quan tâm, bàn luận nên trang đầu và trang cuối cùng cuốn sách ông đều đề cập, phân tích sự kiện

này từ góc nhìn của “tiêu chuẩn kép”. Từ đó, ông đặt tên cho đoạn đầu ở trang 1 là “Vụ lật đổ ở Ukraine là một chất xúc tác”, ở trang cuối là đoạn “Những tiêu chuẩn kẻo và sự quan tâm đến đồng minh”, với các chi tiết liên quan tới sự kiện được xem xét tỉ mỉ. Thí dụ, U.Krueger viết: “Sự sáp nhập được phương Tây coi là trái với luật quốc tế, nhưng không đổ máu Crim vào Liên bang Nga đã kích động người làm truyền thông hơn rất nhiều lần so với những cuộc chiến tiến công cũng trái với luật quốc tế nhưng đẫm máu, cũng như sự sử dụng máy bay không người lái của các đồng minh chúng ta.

Sự kiện nhà đối lập B.Nemzow (Nem-dốp) bị kẻ lạ mặt bắn chết trên đường phố Moskva (Mát-xcơ-va) là một đề tài phổ biến dài ngày của truyền thông Đức, chương trình Thời sự của Đài truyền hình công cộng số 1 ARD quả quyết, kẻ có tội đang ở trong điện Kremli. Ít lâu sau đó, trên đường phố Kiev (Ki-ép) O. Busyna (Bu-xi-na) - nhà báo đối lập và là người có ý kiến phản đối vụ phong trào Maidan, đã bị ám sát. Nhưng nhiều phương tiện truyền thông phương Tây lại không thềm nhắc tới, dù sự kiện này là một phần của một loạt vụ giết hại các nhà báo và chính trị gia ủng hộ Nga trước khi có sự thay đổi chế độ... Vi phạm nhân quyền không nhất thiết bị gọi là vi phạm nhân quyền. Tội phạm chiến tranh không nhất thiết bị gọi là tội phạm chiến tranh. Sự nghiêm trọng, mức độ của sự bê bối trước sau đều phụ thuộc vào câu hỏi: Ai làm?". Phần cuối cuốn sách, U.Krueger trích dẫn các luận điểm có tính chất phương châm trong tuyên truyền về chiến tranh mà nhà văn và là chính trị gia người Anh là L.A Ponsonby (Pôn-xơn-bai) (1871 - 1946) đã nghiên cứu và rút ra từ chiến tranh thế giới thứ nhất: "Kẻ thù của chúng ta đã cố ý thực hiện sự tàn bạo, còn đối với chúng ta đó là một sự vô tình", "Chúng ta không muốn có chiến tranh", "Kẻ thù phải một mình chịu trách nhiệm về cuộc chiến tranh", "Nhà lãnh đạo của phe đối phương là một con quỷ" !

Giới thiệu quyển sách, ngày 17-3-2016 tờ Thế giới trẻ (Junge Welt) đăng bài báo Món súp loãng truyền thông - Cuốn sách mới của Uwe Krugers về truyền thông chính thống (Dunne Medirensuppe - Das neue Buch Uwe Krugers uber den Mainstream) cho rằng, các nguyên tắc vừa kể trên đã và đang được thực hiện hàng ngày, như mỗi người tiêu dùng phương tiện truyền thông đều biết, cuốn sách này đã chứng minh điều đó. Tác giả cung cấp rất nhiều thí dụ về sự giả tạo, cố ý bỏ sót, tiêu chuẩn kép, bình luận đồng nhất của phương tiện truyền thông kiến tạo ra ý kiến ở phương Tây...

Không thể không nhắc tới vai trò của các nhà báo chân chính, có lương tri và đạo đức nghề nghiệp ở phương Tây, vì họ làm được một số công việc hữu ích cho xã hội và công chúng. Song từ điều tác giả cuốn sách Độc quyền truyền thông (The Media Monopoly) nhận xét: "Các tập đoàn có chiến lược kiểm soát riêng đối với báo chí, từ chuẩn bị nội dung đến đăng tải thông tin. Không một

chương trình nào, dù là tin tức hay giải trí, đến được với công chúng nếu không qua sự kiểm duyệt của người quản lý. Các tập đoàn này cũng bóp nghẹt các công ty truyền thông nhỏ lẻ cung cấp những thông tin thiếu hụt cho công chúng. Trong cuộc chơi này, vai trò của công chúng hầu như không có", có thể hiểu các nhà báo ấy đã phải tác nghiệp trong bối cảnh phức tạp như thế nào.

Từ nhận xét trên có thể đi tới kết luận: Không nên coi các "ông chủ truyền thông tư nhân" sẽ giúp công chúng thực hiện quyền tự do ngôn luận, dẫn dắt người đọc đến với những giá trị dân chủ đích thực. Hình ảnh hào nhoáng, mùi vị hấp dẫn của "báo chí tư nhân" có thể làm người đứng bên ngoài nhìn vào thấy ngất ngây, nhưng không lừa mỵ được những người đã và đang trực tiếp sống với nền báo chí đó. Vì thế, không nên hy vọng vào các "ông chủ truyền thông" mà bản chất là sử dụng báo chí làm phương tiện tìm kiếm lợi nhuận, họ sẵn sàng đầu độc xã hội và công chúng bằng thông tin thất thiệt, bóp méo sự thật phục vụ lợi ích của một thế lực chính trị, một tập đoàn kinh tế, một mưu đồ,... nào đó.

Một trong các nhiệm vụ quan trọng của báo chí trong xã hội văn minh là đấu tranh với các biểu hiện tiêu cực, trì trệ, tham nhũng, lãng phí; phản biện một số vấn đề chưa đạt sự đồng thuận xã hội. Nhưng điều cần quan tâm là đấu tranh, phản biện như thế nào. Nếu đấu tranh, phản biện chỉ để chửi bới, dựng chuyện vu cáo chính quyền, xúc phạm người khác,... không sớm thì muộn cũng sẽ phải đối diện với pháp luật. Ngay cả ở phương Tây cũng không có thứ tự do tùy tiện như vậy, thí dụ gần đây sự kiện một người dẫn chương trình truyền hình ZDF ở CHLB Đức bị truy tố theo Điều 103 Bộ luật Hình sự CHLB Đức về tội danh "xúc phạm lãnh đạo nước ngoài" vì bài thơ châm biếm Tổng thống R.T Erdogan (R.T.Éc-đô-gan) nên được coi là sự cảnh tỉnh với những ai đang ảo tưởng về báo chí tư nhân, vì họ ngỡ rằng báo chí tư nhân sẽ cho phép muốn viết gì thì viết, muốn chửi gì thì chửi!

Nguồn: Báo Nhân Dân Online

Link bài viết: <https://nguoilambao.vn/bao-chi-tu-nhan-co-bao-dam-quyen-tu-do-ngon-luan-tiep-theo-va-het>